

Luonto puhuu Kalevalassa



Tero Kokko

Tero Kokko

Luonto puhuu Kalevalassa

© 2025 Tero Kokko

Kustantaja: BoD · Books on Demand, Mannerheimintie 12 B,
00100 Helsinki, bod@bod.fi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273,
22763 Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-9865-2

Toinen, muutettu painos

Kirja on julkaistu suomen lisäksi englanniksi ja viroksi.

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo	5
1. Alkusanat	7
Kiitokset	8
2. Luonto puhuu Kalevalassa	9
3. Kalevala – Suomen kansalliseepos	13
3.1 Kalevala syntyi tarpeeseen	13
3.2 Aineksena runolaulu	14
3.3 Elias Lönnrotin elämäntyö	14
3.4 Kalevala on kulttuurista voimaa	15
3.5 Kalevala aikakausien pyörteissä	16
4. Raudan synty	19
4.1 Kaalin rauta	19
4.2 Kaali Kalevalassa	19
4.3 Rauta Kalevalassa	20
4.4 Raudan historia Suomessa	22
5. Kalevalainen luonto	24
5.1 Metsä	24
5.1.1 Metsän lupaus	24
5.1.2 Metsä hoitaa	25
5.1.3 Vanhat metsät	25
5.2 Puhdas vesi	27
5.3 Suomi on suokansan maa	29
5.3.1 Suot ovat osa luonnon kokonaisuutta	29
5.3.2 Suomi seisoo suolla	30
5.3.3 Suolla on monta nimeä	31
5.3.4 Suot tuoksuvat terveyttä	32
5.3.5 Soidensuojelu	35
5.3.6 Kalevala on portti myös suolle	36
5.3.7 Suot inspiroivat edelleen	37
6. Luonnonantimet ruokapöydässä	39
7. Eläinten viisaus	42
8. Maapallon ilmaston muutokset	44
9. Herätys vastuuseen luonnosta	46
10. Kuvasarjoja	48
10.1 Kalevalan väkeä	49
10.2 Mahti - jumalia ja haltijoita	50
10.3 Lintujen maa	52
10.3.1 Linnut Kalevalassa	52
10.3.2 Lintujen laulumaille -kuva	53
10.4 Sukupolvien tarina	54
Lähteet	56

1. ALKUSANAT

Kun aloin lukea Kalevalaa 2020-luvun alussa, heräsi paljon eri suuntiin risteäviä kysymyksiä, joita halusin ruveta selvittämään. Kuvasin, hankin lähdeaineistoa ja etsin yhtymäkohtia Kalevalasta nykysuomalaisten elämään.

Erityisesti ihmisen suhde luontoon alkoi kiinnostaa minua, koska ajattelen, että nykyihminen on etääntynyt luonnosta, ei tunne sen antimia eikä osaa sopeuttaa toimintaansa luonnon rajoihin.

Kalevala tarjoaa runsaasti aineksia kulttuurisista juuristaan kiinnostuneille ihmisille, jotka etsivät jatkuvasti muuttuvassa maailmassa myös itseään.

Kalevala antaa lähtökohtia myös nykyisen elämäntavan tarkasteluun ja jopa globaalien ongelmien ratkomiseen.

Tavoitteeni ei ole julistaa eikä esittää oikeita eikä valmiita ratkaisuja, vaan antaa virikkeitä pohdinnoille ja johtopäätöksille. Taide voi näyttää, herättää kysymyksiä ja tunteita sekä tarjota suuntia. Vastauksia sen ei tarvitse antaa.

Tavoitteeni on tuoda Kalevalan lähemmäksi ihmisiä. Haluan katsoa sen ääriviivoja ja etsiä myös sitä, mitä tarujen takaa löytyy.

Tämän työskentelyn tuloksena on syntynyt näyttely ja siihen liittyvä aineistokokonaisuus, jonka esittelen näiden kansien välissä.



Kiitokset

Luonto puhuu Kalevalassa -hankkeeni toteuttaminen on ollut mahdollista vain saamani avun ja tuen turvin.

Yhteistyöhalua on löytynyt niin monelta taholta, että voin vain olla kiitollinen kaikille niille, jotka ovat antaneet oman panoksensa, aikaansa ja asiantuntemustaan hankkeeni eri vaiheissa. Erityisesti haluan kiittää Marja-Stiina Suihkoa ja Kati Kleemolaa sekä englannin käännöksen tarkastanutta Saku Sliooria.

Apurahojen turvin olen voinut työskennellä pitkäjänteisesti, mikä on myös haastanut olemaan saamani tuen ja luottamuksen arvoinen.

Haluan lausua mitä parhaimmat kiitokseni tästä upeasta yhteistyöstä ja mahdollisuudesta yhden haaveeni toteuttamiseen. Kiitos, että kuljitte kanssani!

Tero Kokko



2. LUONTO PUHUU KALEVALASSA

Me 2020-luvun suomalaiset olemme hyvin samanlaisessa tilanteessa kuin väki Kalevalan heijastamana aikana.

”Suomalaisuus” sekoittuu edelleen niin idästä ja lännestä kuin muualtakin tuleviin vaikutteisiin.

Varhaisten esi-isiemme on arveltu tulleen Suomenniemelle 11 000 vuotta sitten Espanjan tienoilta jään vetäydyttyä pohjoisemmaksi. Myös Uralin suunnalta on kulkeutunut sekä geenejä että kulttuuria.

Muinaisen suomalais-ugrilaisen taruston perusteella voidaan sanoa, että sukupuolet ja väestöryhmät ovat olleet tasa-arvoisempia kuin muualla maailmassa. Kalevalaisessa maailmassa erilaisuus ja vajavuudetkin on hyväksytty, vaikka kansanrunous kertoo myös karusta vähäosaisuudesta.

Voimme tarkastella viikinki- ja keskiaikaisia ilmastoeroja, merenpinnan korkeuden muutoksia, soisuutta sekä elinkeinojen ja väestömuutosten nostamia pelkoja ja eriarvoisuuden ilmenemistä.

Kalevalassa sankareiden ei tarvitse olla täydellisiä. Millaista oli ja Kalevalan Väinämöisen tai Norjan Odinin ”näkeminen”, jos heidän voidaan ajatella olleen sokeita? Ulkoista vai sisäistä näkemistä?

Näemmekö ja pysähdymmekö oikeasti katsomaan asioita vai ohitamme ne itsestäänselvyyksinä? Tavoittelen Kalevalan näkemistä uudenaikaisessa valossa. Keskityn tuottamaan kuvallista materiaalia, sillä kuva näyttää palan yhteistä todellisuutta – muinaisuutta ja tätä aikaa.

Kalevala on portti muinaiseen suomalais-karjalaiseen kulttuuriin, myytteihin, rituaaleihin ja elämäntapaan, mutta eepos avaa näköalan myös luontoon ja ihmisen luontosuhteeseen.

Luonto on läsnä Kalevalassa kaikkialla ja ihmisen suhde luontoon on kiinteä. Luontoa kunnioitettiin, jopa pelättiin, sillä se miellettiin erottamattomaksi osaksi elinympäristöä ja elämän kiertokulkua.

Kalevalassa kaikki tapahtuu luonnossa, ja luonto antimeen ja ilmiöineen on ihmiselle elinehto. Kansanrunojen ihminen oli osa luontoa, yhdenvertainen oravan, metsän puiden, vesien ja kallioiden kanssa sekä kiinteässä vuorovaikutuksessa muun olevaisen kanssa. Luonto ilmiöineen näkyy monin tavoin myös Kalevalan kielessä, kielikuvissa ja vertauksissa.

Mitä enemmän liikun luonnossa ja katselen luonnon yksityiskohtia, sitä enemmän arvostukseni luonnon kiehtovuutta ja elinvoimaa kohtaan kasvaa.

Luonto tarjoaa meille ravinnon, mutta myös hyviä hoito- ja lääkeaineita sekä mahdollisuuden monenlaiseen liikuntaan ja hyvinvointiin. Vihreät kasvit tuottavat hapetta ja samalla kasvit ja maaperä sitovat hiiltä.

Luonto antaa enemmän kuin ottaa. Maapallon rajojen tultua vastaan on mietittävä, kuinka paljon voimme puuttua luontoon ja hyödyntää sitä.

Kansanrunot, joiden pohjalta Kalevala on koostettu ja luotu, kertovat tarinaansa pitkältä aikajaksolta. Keskeinen osa Kalevalaa voidaan ajoittaa jaksolle viikinkiajalta keskiajan loppuun 800–1300 -luvulle. Runot ovat siirtyneet sukupolvelta toiselle ja muuntuneet lukemattomiksi variaatioiksi niitä suullisesti toistettaessa eri puolilla Suomea ja Karjalaa.

Jo Lönnrot on todennut, että kerätystä runoaineistoista olisi voinut kirjoittaa seitsemän erilaista Kalevalaa. Niinpä myös meidän käytössämme oleva eepos mahdollistaa monenlaisten ajatusten löytämisen ja esittämisen ilman, että loukataan Kalevalan henkeä.

Kulttuurin virta on jatkumo, ja voimme nähdä nykyisyydenkin suhteessa menneisyyteen. Historia on silta, mutta sen ei tule määritellä meitä, vaan olla osa tulevaisuuttamme.

Kalevalassa välittyy kulttuurin muutos keräilijä-metsästäjä-kaudesta maanviljelyyn ja karjatalouteen, mikä mahdollisti väestön kasvun. Väinämöinen kaataa kasken eli metsää, kokkolintu iskee pellon tuleen ja näin syntynyt pelto voidaan kylvää ja saada kasvamaan viljaa.

Muinaisrunoissa kuvataan merkittäviä historiallisia tapahtumia. Arviolta noin 4000 vuotta sitten kosminen törmäys aiheutti Saarenmaalla sijaitsevan Kaalin kraatterin, joka on epäilemättä ollut näyttävin jääkauden jälkeinen luonnonmullistus Pohjois- ja Koillis-Euroopassa.

Meni siinä mennessänsä aalloitse Aluen järven.

Karkasi katajikolle, niin paloi katajakangas;

kohautti kuusikkohon: poltti kuusikon komean.

Vieri vieläkin etemmä, poltti puolen Pohjan maata,

sakaran Savon rajoa, kahen puolen Karjalata.

(Kahdeksaviidettä runo)

Kalevalan naiset ovat joko äitejä tai siskoja, harvoin vaimoja. Naiset ovat myös johtajia kuten Pohjolassa ja Tuonelassa. On mielenkiintoista, että suomensukuiset ja muinaisuskoiset kansat eivät ole hunnuttaneet eivätkä vaientaneet naisiaan. Ei siis ole ihme, että Suomesta on tullut tasa-arvon edelläkävijä.

Kristinuskon tulo Suomeen ristiretkien myötä aiheutti eri-arvoisuuden lisääntymistä. Maita jaettiin ristiretkeläisille ja maahanmuuttajille Suomen kansoittamiseksi.

Kristinuskon tulo kuvataan Kalevalan lopussa. Marjatta synnyttää pojan Karjalan kuninkaaksi. Väinämöinen suuttuu ja väistyy, mutta ennustaa vielä palaavansa. Hän jättää kanteleensa uusille sukupolville, mikä symboloi uuden ajan alkamista ja Lönnrotin käsitystä Kalevalan kantovoimasta.

Luonto puhuu Kalevalassa

Kalevala on Suomen kansalliseepos, jonka pohjalta on rakennettu koko suomalainen kulttuuri, mutta mitä sanottavaa Kalevalalla olisi nyt?

Aloin lukea Kalevalaa. Heräsi kysymyksiä, joita halusin selvittämään. Kuvasin, hankin lähdeaineistoa ja etsin yhtymäkohtia Kalevalasta nykysuomalaisten elämään.

Erityisesti ihmisen suhde luontoon alkoi kiinnostaa minua, koska ajattelen, että nykyihminen on etääntynyt luonnosta, ei tunne sen antimia eikä osaa sopeuttaa toimintaansa luonnon rajoihin.

Luonto puhuu Kalevalassa -hankkeeni tavoitteena on tuoda Kalevalaa lähemmäksi ihmisiä. Haluan kuulla, mitä sanottavaa muinaisella ihmisellä voisi olla nykypäivänä. Sitä viestiä haluan kertoa tällä kirjalla ja kuvillani.

Kirja on julkaistu suomen lisäksi englanniksi ja viroksi.

Tero Kokko

Tero Kokko on näkövammaisen valokuvaaja, joka on saanut taiteelliselle työskentelylleen apurahoja mm Finnfotolta.

Yksityisnäyttelyiden lisäksi hän on osallistunut yhteisnäyttelyihin sekä kehittänyt näkövammaisille kosketteluun perustuvan mahdollisuuden kokea kuvia. Kokon valokuvien pohjalta on julkaistu myös runokirjoja.

